

“Farming God’s way” – klimatsmart och hållbart jordbruk i Sydafrika?

Af Marie Skłodowska-Curie-stipendiat, ph.d. Hans Olsson

Bakom en välbesökt restaurang i utkanten av Port Elizabeth, där sydafrikanska familjer flockas under helger för att spisa ett mål ekologisk producerad mat eller köpa lokalproducerade råvaror, tonar ett frodigt grönsaksland upp. Ytan på ett par hundra kvadratmeter sträcker sig nerför slutningen mot indiska oceanens horisont några kilometer bort. Marken prunkar av raka rader av frodiga grönsaker; rödbetor, mangold, salladslök och koriander samsas med brytbönor, squash och majs. Det här är dock ingen odling i konventionell bemärkelse; ingen öppen jord kan ses, och plantorna är inbäddade i ett täcke av organiskt material, gräsklipp, blad och ensilage. Grönsakerna är kultiverade på Guds vis, en metod för hållbart jordbruk förespråkad av ett nätverk av karismatiska kristna som går under namnet “*Farming Gods Way*” (“att odla på Guds vis”). Nätverket har fått lov att använda jordlotten som en demonstrationsplats, där förmedling, undervisning och träningsaktiviteter i metoden tar plats. I utbyte används grönsakerna i restaurangens ekologiska kök. Det är en demonstration av ett sätt att odla som också visar upp en del av Sydafrikas kristna horisont och riktning.

Denna text presenterar företeelsen och utbredningen av “att odla på Guds vis” i södra Afrika. Jag gör detta i relation till FarGo: *Farming God’s Way – cultivation and religious practice in contemporary South Africa*, ett nytt forskningsprojekt vid *Center for Afrikastudier* (Københavns Universitet), finansierat av Europeiska Unionen under *Horizon 2020*. Projektet utforskar interaktionen mellan religion och odling i Sydafrika genom principerna kopplade “att odla på Guds vis”. Avsikten är att analysera hur religion förhandlas, formas och praktiseras i relationen till land, natur och miljö.

“Att odla på Guds vis” startade i Zimbabwe på 1980-talet och finns idag spridd över stora delar av den afrikanska kontinenten men också i USA, Bangladesh, Kambodja och Mexiko. Modellen är, dess evangelikala och karismatiska rötter till trots, numera representerad inom en rad olika kristna traditioner. Inspirerad av metoden, och hur religiösa institutioner kan bidra till att motivera ökad förståelse för miljö och hållbarhetsfrågor, finns även vad som går under namnet *Islamic Farming*.

“Att odla på Guds vis” består av tre grundläggande principer. Den första de-

len betonar hur Gud genom skapelsen av världen gett de grunderna för hur ett hållbart jordbruk ska skötas. Den andra delen består av de tekniker, design och metoder som skapelsen förmedlar. Här ligger betoning på att: (1) inte störa jorden mer än nödvändigt dvs. inte ploga eller vända jord; (2) applicera ett täcke av organiskt material som bibehåller näring och fukt i marken (internt kallas detta för “Guds filt”, men inom odlingskretsar är benämningen täckodling); och (3) att diversitet ska bejakas, genom att rotera grödor för att förhindra jordtrötthet och ackumulering av sjukdomar. Den tredje delen betonar management och förvaltning, att odlingen ska skötas punktligt (i tid), med hög standard, utan att slösa på resurser, och att detta görs med glädje. “Att odla på Guds vis” förs därför fram som ett socialt och ekologiskt hållbart sätt att bruka samt återskapa försakad jord i Guds ära – och en metod för ett mer intensivt och effektivt jordbruk med mindre arbetsinsats samtidigt som skördar ökar.

Modellen talar således till afrikanska kontexter där jordbruk och religion är av stor betydelse. Mat-säkerhet är på många platser en daglig utmaning – nu senast i Zambia (oktober 2019) där 2,3 miljoner zambier väntas stå på gränsen till hungersnöd – och odlingsmetoder som kan öka produktivitet har allt större bäring i relation till klimatförändringar, extrema väderförhållanden, längre perioder av torka, kraftig nederbörd etc. Religion (kristendom, islam och afrikanska traditionella religioner) och religiösa institutioner spelar också viktiga roller. Religiösa institutioner förmedlar ofta resurser där stater misslyckas och religiösa värderingar har inflytande på hur världen ses och

tolkas. Mot detta så är frågan vad “att odla på Guds vis” symboliserar? Vad är detta samspel mellan odling och religion ett exempel på? Är det ett mer generiskt exempel på religiösa och trosbaserade aktörers roll i utvecklingsarbete? Är det en ny form av mission där budskap om frälsning sprids genom odling? Eller är det ett exempel på en växande “grön” trend bland kristna globalt, där ökat engagemang i miljö och klimatfrågor genererar både teologiska och praktiska förhållningsätt för mer socialt och ekologiskt hållbart leverne?

Inom religiösa traditioner i södra Afrika har relationen till naturen, land och miljö ofta spelat en viktig roll. M.S. Daneel visar i sin bok *African Earthkeepers* (2001) hur anhängare av både afrikanska traditionella religioner och afrikanska kyrkor engagerat sig i aktiviteter för att bevara biologisk mångfald; detta inom ramen för vad som ses innefatta religiös praxis med trädplantering ritualiserat med sakral betydelse. Likväl har extern kristen missionsverksamhet historiskt integrerat med land och jordbruk.

På 1920-talet, i nuvarande Zimbabwe, var den amerikanske missionären och agronomen Emery Alvord en förkämpe för vad han myntade som “*the Gospel of the Plough*”. Plogens evangelium, sammanförde introduktionen av plogen och västerländsk lantbruksvetenskap med spridning av evangelierna och kristendom. Alvords kall pekar på hur odling varit del av ett civilisationsprojekt där jordbruk, tillsammans med utbildning och hälsovård, ofta var tätt sammankopplat med kristen mission. Det förmedlade nya sätt att vara, som satte kristen mission i förbindelse med teknologiska

jordbruksinnovationer och produktivitet kopplade till imperialistiska ambitioner och koloniala ekonomiska incitament. Mission förmedlade således tekniker länkade till idéer kring utveckling och modernitet som också värderade människans relation till naturen. Detta skedde ofta i motsättning till afrikanska holistiska och egalitära förhållningsätt mellan människa och natur. Externa missionärer såg generellt traditionella världsbilder, där materiella objekt, platser och andeväsen hade agens, som vidskepelse vilka förhindrade framsteg. Den kristna mänskocentrerade kunskapsyn de förmedlade gav istället människan rätt till (och plikt) att bruka och förvalta land mot ökad produktion, något som också skapade förutsättningar för utveckling. Förespråkandet av "att odla på Guds vis" idag står inte utanför dessa diskurser utan rör sig i interaktionen mellan religion och vetenskap, och hur förhållandet mellan människa och natur formuleras genom religiösa världsåskådningar.

Att se "att odla på Guds vis" som en nutida mission sätter rörelsen i konversation med hur miljö, land och natur har behandlats historisk, speciellt då kontinuitet finns mellan nutida och dåtida mission genom de sätt kunskap kommuniceras och lärs ut så väl via demonstrationsträdgårdar som management principer. Det är dock en samtida rörelse som också är kritiskt till de (idag konventionella) jordbruksmetoder tidigare mission bidrog till att sprida, t.ex. att vända och bryta jorden genom plogning.

"Att odla på Guds vis" metoder överlappar således även med samtida sekulära jordbruksmetoder som anses öka produktivitet och effektivitet samtidigt som de

är klimatsmarta och bevarar biologisk mångfald (internationellt benämnt som *conservation agriculture*). Detta pekar på rörelsens koppling till utvecklingsarbete mer generellt. Som en del i större paradigmen kring hållbara jordbruksmetoder, stöttat av FN's jordbruksorgan FAO och EU, har detta bidragit till att "att odla på Guds vis" kan ses som del av en trend mot mer klimat-smart odling. Trosbaserade odlingsformer har dock inte passerat utan motstånd. Inom forskning kring jordbruksutveckling är modellen bestrid; dels i relation till debatter kring vad bra / dålig jordbruksutveckling och hållbarhet de facto är, men också i relation till hur applicerbar och flexibel modellen är i olika biologiska och kulturella kontexter då den baseras på hur Gud skapade världen. Metodens kristna fundament har även genererat intern kristen kritik då delar av "att odla på Guds vis" ses teologisk problematisk då den grundas på en alltför bokstavlig tolkning av de bibliska berättelserna. Modellen är således bestrid ifrån både vetenskapliga och trosbaserade håll i debatter kring religiösa agenters potentiella (positiva / negativa) funktion för utveckling. Dess angreppsätt, där distinktioner mellan tro och vetande suddas ut, pekar dock på metodens förmåga att överträda vad idag ofta ses som distinktioner mellan religiösa och sekulära värden.

"Att odla på Guds vis" kan till sist även ses exemplifiera en ökad uppmärksamhet och medvetenhet inom kristna grupper och traditioner för hållbarhets- och miljöfrågor, med Påve Fransiskus' *Laudato Si* ett primärt exempel bland många andra. Denna "gröna" trend av ekoteologiska och etiska reflektioner kring män-

niskans påverkan och roll i en pågående klimatkris bör sättas i relation till kritik riktad mot en kristen mänskocentrerad syn på naturen och hur detta bidragit till en utarmning av jordens resurser. I USA har detta genererat ett flertal böcker i ämnet. Två exempel är Gretel Van Wierens *Food, Farming and Religion: Emerging Ethical Perspectives* (2018) och Todd LeVasseurs *Religious Agrarianism and the Return of Place: From Values to Practice in Sustainable Agriculture* (2017), som båda utifrån kvalitativa metoder behandlar religiös odling som en typ av levd religion. Båda dessa studier behandlar kristna och judiska odlingskommuniteter och pekar på hur all dagliga praktiker såsom att rensa ogräs, bygga komposter, så och skörda ritualiseras och får en spirituell innebörd. Genom religiösa odlingspraktiker transformeras fysiska ting – kroppar, land och skördar – till platser där det transcendenta blir immanent. Trots att de utspelar sig i en helt annan kontext än den sydafrikanska, pekar dessa studiers fokus på religiös odling som en form av levd religion i den riktning mitt projekt vill ta.

FarGo kommer med hjälp av etnografiska metoder följa hur “att odla på Guds vis” förmedlas av modellens förespråkare och hur man blir en förvaltare av dessa principer i praktiken. Detta innebar även fokus på hur metoderna tas emot och appliceras av brukare, bönder och odlare och vad dessa praktiker genererar. Syftet är att dels utforska hur relationer till jord, land och miljö påverkas och formuleras inom ramen för av kristen odling men också att utveckla teori kring hur religion som en praktik och teknologi formas i relation till materialitet (land, kroppar och

jord). Med dessa praktiker placerade i en Sydafrikansk kontext där jordbruk och rätten till land är politiskt bestritt – både på grund av Sydafrikas historia och nutida klimatpåverkan – blir det viktigt att förankra rörelsen i dessa sammanhang. Hur svarar rörelsen mot extrema väderförhållanden, som 2018 fick Kapstaden att räkna ner mot “*Day Zero*”, den dag då staden skulle stå utan vatten? Hur förhåller man sig till att jordbruk (och tillgång till land) fortfarande är dominerad av en vit sydafrikansk minoritet? Hur påverkas odlingspraktiker av att många framträdande personer inom “att odla på Guds vis” är vita män, och att många av de jordbrukare rörelsen ämnar utbilda och påverka är svarta kvinnor? Generar kristen odling, och de relationer detta skapar med land, natur och miljö, också konflikter?

Med detta i beaktning adresserar projektet “kristen odling” i relation till kultivering, en metonym som öppnar upp för en analys om hur land kultiveras, men också hur odling kultiverar kroppar i relation till materialitet, arbete och hälsa. Centralt är därför spörsmål kring religion som kultivering, och de praktiker som formar land så väl som kroppsliga uttryck. Är det idéer, teologi och ideologi som utformar hur relationer till land skapas, eller formar materialiteten kopplad till brukandet av land hur religion tar plats och manifesteras?

This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under the Marie Skłodowska-Curie grant agreement No 843798.